

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
ในจังหวัดสุรินทร์

Factors Influencing Rabies Prevention Behaviors among Village Health Volunteers
in Surin Province

ธวัชชัย ยืนยาว^{1*}

Thawatchai Yeunyow^{1*}

¹วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุนทร คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

¹Boromarajonani College of Nursing Surin, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute

(Received: July 12, 2025; Revised: August 1, 2025; Accepted: August 18, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนาเชิงสหสัมพันธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 414 คน สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ได้ค่าความตรงระหว่าง .67 – 1.00 ได้ค่า KR-20 เท่ากับ .91 แบบสอบถามทัศนคติต่อการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และแบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ได้ความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคได้เท่ากับ .94 และ .96 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติถดถอยเชิงพหุแบบขั้นตอน ผลการศึกษาพบว่า

1. พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อสม. ในจังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.12$, $SD = 0.51$)

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อสม. ในจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ($Beta = .374$) และทัศนคติต่อการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ($Beta = .201$) โดยตัวแปรทั้ง 2 สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 20.40 ($adjR^2 = .204$, $p-value < .001$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลควรให้การสนับสนุนในการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ตลอดจนการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าและการตระหนักถึงความรุนแรงของโรคพิษสุนัขบ้า

คำสำคัญ: โรคพิษสุนัขบ้า พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: thawatchai.yeun@gmail.com)

Abstract

This descriptive correlational research aimed to examine behaviors and factors influencing rabies prevention behaviors among 414 village health volunteers (VHVs), selected through stratified random sampling in Surin Province. The research instruments consisted of 1) a knowledge questionnaire on rabies prevention (item-objective congruence values ranging from .67 to 1.00 and a KR-20 reliability coefficient of .91), 2) an attitude questionnaire toward rabies prevention (Cronbach's alpha coefficient of .94), and 3) a rabies prevention behavior questionnaire (Cronbach's alpha coefficient of .96). Data were analyzed using descriptive statistics and stepwise multiple regression analysis. The results showed as follows.

1. Overall, VHVs in Surin Province demonstrated a high level of rabies prevention behaviors ($M = 4.12$, $SD = 0.51$).

2. Factors influencing rabies prevention behaviors included knowledge about rabies prevention ($Beta = .374$) and attitudes toward rabies prevention ($Beta = .201$). These two variables significantly explained 20.4% of the variance in rabies prevention behaviors ($adjR^2 = .204$, $p\text{-value} < .001$).

The findings suggest that subdistrict health-promoting hospitals should provide continuous support to enhance knowledge of rabies prevention, foster positive attitudes, and raise awareness of the severity of rabies.

Keywords: Rabies, Rabies Prevention Behavior, Village Health Volunteers

บทนำ

โรคพิษสุนัขบ้าเป็นปัญหาสาธารณสุขของประเทศไทยที่สำคัญและมีผู้ป่วยเสียชีวิตทุกปี ซึ่งในปี พ.ศ.2567 พบผู้เสียชีวิต 4 ราย (จังหวัดยโสธร ตาก บุรีรัมย์ และสมุทรปราการ) ในปีพ.ศ.2568 ยังไม่มีรายงานผู้เสียชีวิต ส่วนสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ตั้งแต่ 1 มกราคม – 31 ธันวาคม พ.ศ. 2567 พบเชื้อในสัตว์ 305 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 5.01 ของตัวอย่างทั้งหมด 6,088 ตัวอย่าง (Department of Disease Control, Ministry of Public Health, 2025) นอกจากนี้ยังพบว่าการระบาดของในสัตว์อย่างต่อเนื่อง โดยการป้องกันโรคในสุนัขซึ่งเป็นสัตว์พาหะ นำโรคหลัก ยังไม่ครอบคลุมร้อยละ 80 ของจำนวนสุนัขทั้งหมดในพื้นที่ ไม่มีการควบคุมการเคลื่อนย้าย หรือการนำ สัตว์จากพื้นที่อื่นเข้ามาในพื้นที่ที่มีการควบคุมโรคแล้ว ทำให้มีการแพร่โรคพิษสุนัขบ้าไปได้ไกล การตัดหัวสัตว์ ส่งตรวจน้อย ส่งผลให้ระบบการเฝ้าระวังควบคุมโรคในสัตว์เสียไป เจ้าของสุนัขไม่มีความรับผิดชอบ ไม่นำสุนัขไปฉีด วัคซีน ไม่คุมกำเนิดจำนวนสุนัข ปลปล่อยให้มีจำนวนมากเกินไป การเลี้ยงแบบปล่อยทำให้มีโอกาสสัมผัสกับสัตว์ที่เป็น โรคพิษสุนัขบ้า และคนที่มีความเสี่ยงเมื่อถูกสัตว์พาหะที่อาจเป็นโรคพิษสุนัขบ้ากัดหรือข่วน แล้วไม่ได้พบแพทย์โดยเร็ว และยังไม่มีการค้นหาผู้สัมผัสเสี่ยงมารับวัคซีนอย่างครอบคลุม (Department of Disease Control, Ministry of Public Health, 2022)

จากสถานการณ์ผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าในจังหวัดสุรินทร์ 5 ปีย้อนหลัง พบว่าปี พ.ศ. 2563 ไม่มี ผู้เสียชีวิต ปี พ.ศ. 2564 มีจำนวน 2 ราย ปี พ.ศ.2565 ไม่มีผู้เสียชีวิต ปี พ.ศ. 2566 มีจำนวน 2 ราย และปี พ.ศ. 2567 ไม่มีผู้เสียชีวิต (Surin Provincial Health Office, 2025) ยังมีการพบเชื้อโรคในสัตว์เกือบทุกพื้นที่ โดยเฉพาะ ภาควิชาวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) ภาคกลาง และภาคใต้ สัตว์ที่มีการติดเชื้อสูงสุด คือ สุนัข รองลงมา ได้แก่ วัว ควาย ซึ่งถูกสุนัขกัด องค์การอนามัยโลกได้จัดระดับความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า กรณีที่มีการรับประทานเนื้อว่า ที่ติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าโดยไม่ทำให้สุก เป็นความเสี่ยงในระดับที่ 2 จาก 3 ระดับ (Department of Disease

Control, Ministry of Public Health, 2025) ซึ่งตามโครงการพระราชดำริ “สัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า” จะต้องปลอดโรคพิษสุนัขบ้าภายใน ปี พ.ศ. 2568 และนโยบายกระทรวงสาธารณสุข ปี พ.ศ. 2567 ประเด็น 13 นักท่องเที่ยวปลอดภัยพื้นที่ท่องเที่ยวปลอดโรคพิษสุนัขบ้า (Rabies Free Zone) เป็นจังหวัดนาร่องหนึ่งใน 31 จังหวัดมาตรการเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า เห็นควรให้ประชาชนมีสุขภาวะที่ดีพึ่งตนเองทางด้านสุขภาพได้สนับสนุนการร่วมตัดสินใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ พัฒนาข้อมูลและระบบการสื่อสารความเสี่ยงเรื่องโรคและภัยสุขภาพ ผ่านช่องทางที่เหมาะสมกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายการสร้างการมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายด้านการป้องกันควบคุมโรค เพื่อยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพทุกกลุ่มวัยและส่งเสริมการพัฒนาและปัจจุบันพบว่า ข้อมูลข่าวสารความรู้ที่เกี่ยวกับสุขภาพมีทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง ถูกนำมาเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ โดยขาดการพิจารณาถ่วงท่วง ทำให้ประชาชนที่ใช้สื่อออนไลน์ส่วนหนึ่งหลงเชื่อโดยไม่ตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลที่ถูกต้อง และไม่สามารถแยกแยะได้ว่าข้อมูลชุดใดที่ไม่สมควรเชื่อถือ เกิดผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มวัย ผลของการเสพสื่อและรับข้อมูลที่ไม่ถูกต้องมาใช้ นำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง มีพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อการสร้างเสริมสุขภาพของตนเอง เสียเวลา และเสียค่ารักษาพยาบาล (Department of Disease Control, Ministry of Public Health, 2022) โดยการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าได้มีการบูรณาการการทำงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องตามหลักเกณฑ์ ได้แก่ 1) การเฝ้าระวังสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในคนและในสัตว์ 2) สถานการณ์การสำรวจ 3) จำนวนประชากรสัตว์ 4) การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ และ 5) การควบคุมจำนวนประชากรสัตว์ (Yurachai, Karaseranee, & Songkeaw, 2022) ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้ผู้ที่มิบทบาทในการดำเนินการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคพิษสุนัขบ้าได้อย่างใกล้ชิดและรวดเร็ว คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

อสม. เป็นกลุ่มคนที่มีจิตอาสาในการทำงานด้านสาธารณสุขและเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมตามหลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด มีบทบาทที่สำคัญในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสุขภาพอนามัย การทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าวสาธารณสุข การแนะนำเผยแพร่ความรู้ การวางแผน และประสานงานกิจกรรมสาธารณสุข ตลอดจนให้บริการสาธารณสุขด้านต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมสุขภาพ การเฝ้าระวังและป้องกันโรค การช่วยเหลือและการรักษาพยาบาลขั้นต้น โดยใช้ยาและเวชภัณฑ์ตามขอบเขตที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด การส่งผู้ป่วยไปรับบริการ การฟื้นฟูสภาพและการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ (Department of Health Service Support, Ministry of Public Health, 2022) ซึ่งการพัฒนาและยกระดับความรู้ อสม. ให้เป็นหมอประจำบ้านควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารทางการแพทย์ พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพระบบการบริการสาธารณสุขในชุมชนผ่านการพัฒนาระบบการแพทย์ทางไกลควบคู่ไปกับการเพิ่มบทบาทของ อสม. เพื่อลดการเกิดโรคและปัญหาสุขภาพ ส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ ลดความรุนแรงของโรค ลดความแออัดของโรงพยาบาลและลดการพึ่งพาโรงพยาบาล (Department of Health Service Support, Ministry of Public Health, 2023) จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนภาคตะวันออก ประเทศไทย พบว่า ระดับความรู้ ระดับทัศนคติ และแรงจูงใจในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอย่างมีนัยสำคัญ (Loarujisawat, 2022) และยังมีการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมตามแผนกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองปากน้ำสมุทรปราการ ตำบลบางเมือง อำเภอบางเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งพบว่า เจตคติต่อพฤติกรรมในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าสัมพันธ์กันเชิงบวกกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า (Montarat, 2017) และการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชลบุรี ประเทศไทย ที่พบว่า ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าและทัศนคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า (Loarujisawat, Wattanaburanon, Abdullakassim, & Maharachpong, 2022) และการทบทวนจากต่างประเทศเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับมาตรการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในศูนย์สุขภาพชุมชน แห่งหนึ่ง

ในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งพบว่า การมีความรู้ที่ดีและทัศนคติเชิงบวกมีความสัมพันธ์กับมาตรการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า (Prihartini, Syamruth, & Hinga, 2023) ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านความรู้และทัศนคติมีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความรู้ทัศนคติและการปฏิบัติ (Knowledge, Attitude, Practice) (Schwartz, 1975) ซึ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการปฏิบัติ โดยเชื่อว่าความรู้เป็นพื้นฐานที่นำไปสู่การเกิดทัศนคติ และทัศนคติที่ถูกต้องจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการปฏิบัติ

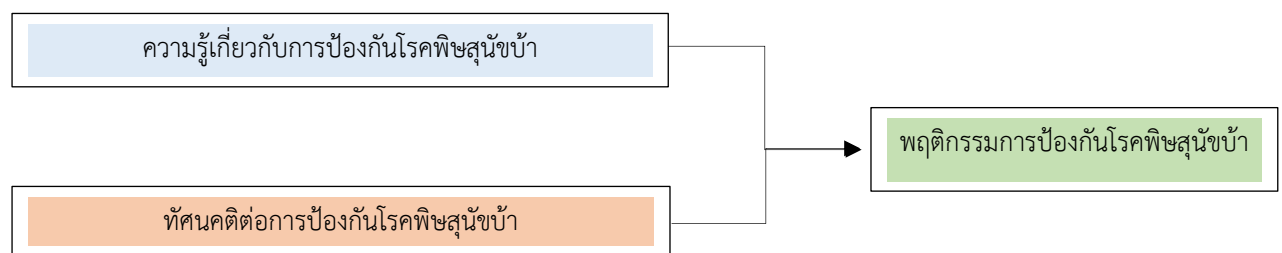
จากสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าใน อสม. ถือว่าเป็นกำลังสำคัญในการป้องกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการให้ความรู้แก่ประชาชนและการส่งเสริมการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์เลี้ยง และควบคุมการแพร่ระบาดในชุมชนและยังต้องมีพฤติกรรมการป้องกันโรคที่ดี เพื่อเป็นต้นแบบในชุมชนซึ่ง อสม.เป็นบุคลากรในระดับชุมชนที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน ถือว่าเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าว และมีส่วนช่วยลดความเสี่ยงของการเกิดโรคในชุมชนได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อสม. ในจังหวัดสุรินทร์ เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลในการไปพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจังหวัดสุรินทร์ในการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้า ทั้งนี้เพื่อลดความรุนแรงของโรคและการแพร่ระบาดในเขตจังหวัดสุรินทร์ต่อไป

วัตถุประสงค์วิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อสม. ในจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อสม.ในจังหวัดสุรินทร์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิด KAP model (Schwartz,1975) มาปรับใช้ ซึ่ง KAP Model ได้แก่ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทัศนคติ และ 3) ด้านพฤติกรรม ผู้วิจัยใช้รูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม ซึ่งอธิบายว่าความรู้ที่ดีและถูกต้องสามารถทำให้เกิดทัศนคติที่ดี และส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือทัศนคติมีผลต่อการปฏิบัติและความรู้มีผลต่อทัศนคติ ทำให้เกิดการแสดงออกของพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาเชิงสหสัมพันธ์ (Descriptive Correlational Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 25,244 คน (Primary Health Care Division,2025).

กลุ่มตัวอย่าง คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 414 คน

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการคำนวณของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง 377 คน เป็นการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจาก Google Form ซึ่งอาจจะมีคุณสมบัติไม่สมบูรณ์ข้อมูลมาก ผู้วิจัยจึงคัดเลือกตัวอย่างเพิ่มเติมร้อยละ 10 (37 คน) รวมเป็น 414 คน ผู้วิจัยใช้สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) คือ 1) เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในจังหวัดสุรินทร์ ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป 2) สามารถอ่านออกเขียนได้ 3. สามารถใช้ Application Line ได้ และ 4) เติบโตเข้าร่วมการวิจัย เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria) คือ ตอบคำถามการวิจัยได้ไม่ครบถ้วน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 8 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาการปฏิบัติงานเป็น อสม. และการได้รับการอบรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ประกอบด้วยข้อคำถาม 15 ข้อ ผู้วิจัยดัดแปลงจากแนวคิดของ The Office of Disease Prevention and Control, 7 Khonkaen, Department of Health Service Support, Ministry of Public Health (2021) โดยเลือกตอบแบบถูก-ผิด มีคะแนนเต็ม 15 คะแนน

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามทัศนคติต่อการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ผู้วิจัยดัดแปลงจากการวิจัยของ Thantawiwattananon (2022) ประกอบด้วยข้อคำถาม 15 ข้อ คำตอบเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ การแปลผล คือ 5 คะแนน หมายถึง มากที่สุด ถึง 1 คะแนน หมายถึง น้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน 15 ข้อ ผู้วิจัยดัดแปลงจากการวิจัยของ Phoommee & Saenggoen (2022) คำตอบเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ การแปลผล คือ 5 คะแนน หมายถึง มากที่สุด ถึง 1 คะแนน หมายถึง น้อยที่สุด ใช้เกณฑ์โดยเกณฑ์การแบ่งระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ใช้เกณฑ์คะแนน 5 ระดับ (Best, 1977) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับมากที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย อาจารย์พยาบาล 1 ท่าน พยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน 1 ท่านและแพทย์เวชปฏิบัติครอบครัว 1 ท่าน ได้ค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง .67 - 1.00 แล้วนำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ซึ่งแบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความรู้ ค่า KR-20 เท่ากับ .91 ความยากง่ายของคำถาม (p) เท่ากับ .50 และค่าความจำเพาะของคำถาม (r) เท่ากับ .20 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทัศนคติและพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .94 และ .96 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลแบบ Online Survey โดยสร้างเป็น Google Form แล้วส่งแบบสอบถามออนไลน์ไปยังตัวแทนผู้ประสานในแต่ละโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่งในจังหวัดสุรินทร์ ผ่าน Application Line เพื่อส่งต่อไปยังกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และเกณฑ์การคัดเข้า โดยในแบบสอบถามออนไลน์มีการพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่างและการยินยอมให้ข้อมูล ก่อนตอบ

แบบสอบถาม ทั้งนี้ภายหลังส่งแบบสอบถามออนไลน์ ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามในทุก ๆ วัน ซึ่งจากการเก็บข้อมูลออนไลน์ผู้วิจัยใช้ระยะเวลา 4 สัปดาห์ ได้ข้อมูล 421 ชุด ผู้วิจัยจึงยุติการรับแบบสอบถามโดยแจ้งและแสดงความขอบคุณไปยังผู้ประสาน จากการตรวจสอบพบว่าแบบสอบถามออนไลน์ที่ได้รับคืนมาจำนวน 7 ชุด ที่ขาดความสมบูรณ์ที่ไม่สามารถใช้วิธีแทนข้อมูลสูญหายได้ (Missing) คงเหลือข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย 414 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อพรรณนาข้อมูลส่วนบุคคลและคะแนนพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ใช้ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าโดยใช้สถิติถดถอยพหุ (Multiple Regression) นำเข้าตัวแปรแบบขั้นตอน (Stepwise) ทั้งนี้ก่อนการวิเคราะห์สถิติถดถอยเชิงพหุ ผู้วิจัยได้ผ่านการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2019) ของสถิติที่ใช้ ดังนี้

2.1 การมีข้อมูลลักษณะการแจกแจงเป็นโค้งปกติ (Normality) และตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์เชิงเส้น (Linearity) โดยพิจารณาจากกราฟ Normal Probability Plot พบว่าข้อมูลส่วนใหญ่จะอยู่รอบ ๆ เส้นตรง ดังนั้นสรุปได้ว่า ลักษณะของข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ

2.2 ทดสอบความแปรปรวนของค่าความคลาดเคลื่อนที่ ต้องมีความเป็นเอกภาพ (Homoscedasticity) และข้อมูลไม่มี Outliers โดยพิจารณาจากกราฟ Scatter Plot พบว่ามีการกระจายของจุดห่างจากเส้นตรงอย่างสมมาตร และอยู่ระหว่าง ± 3

2.3 ตัวแปรอิสระแต่ละตัวไม่มีความสัมพันธ์พหุร่วมเชิงเส้นสูง (Multicollinearity) โดยการพิจารณาจากค่า Tolerance เท่ากับ .966 และค่า VIF เท่ากับ 1.035

2.4 ไม่เกิดปัญหาความคลาดเคลื่อนมีความสัมพันธ์ (Autocorrelation) โดยพิจารณาจากค่า Durbin-Watson เท่ากับ 1.908

จริยธรรมวิจัย

ผู้วิจัยเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ ได้หนังสือรับรองเลขที่ COA no.34/2568 เลขที่โครงการวิจัย 36/2568 วันที่รับรอง 25 กุมภาพันธ์ 2568

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n=414)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	66	15.94
หญิง	348	84.06
อายุ ($M = 53.29$, $SD = 8.86$, $Min = 25$, $Max = 78$)		
สถานภาพ		
โสด	37	8.93
สมรส	323	78.02

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n=414)	ร้อยละ
หม้าย	33	7.97
หย่าร้าง	21	5.08
อาชีพ		
ไม่ได้ทำงาน	14	3.38
ข้าราชการบำนาญ	1	0.25
รับจ้าง	49	11.84
เกษตรกร	338	81.64
ค้าขาย	12	2.89
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	192	46.37
มัธยมศึกษา/ปวช.	205	49.52
ปวส. /อนุปริญญา	11	2.66
ปริญญาตรี/สูงกว่า	6	1.45
รายได้(บาท/เดือน) ($M = 5142.75$, $SD = 5572.92$, $Min = 300$, $Max = 50000$)		
ระยะเวลาการปฏิบัติงานเป็น อสม. (ปี) ($M = 17.00$, $SD = 9.40$, $Min = 1$, $Max = 50$)		
การได้รับการอบรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า		
เคย	287	69.32
ไม่เคย	127	30.68

จากตาราง 1 พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 84.06 อายุเฉลี่ย 53.29 ปี สถานภาพสมรส ร้อยละ 78.02 อาชีพเกษตรกร ร้อยละ 81.64 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา/ปวช. ร้อยละ 49.52 มีรายได้เฉลี่ย 5,142.75 บาท/เดือน ระยะเวลาการปฏิบัติงานเป็นอสม.เฉลี่ย 17.00 ปี เคยได้รับการอบรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ร้อยละ 69.32

2. พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อสม. ในจังหวัดสุรินทร์

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

ลำดับ	พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า	M	SD	แปลผล
1	การปฏิบัติตามนโยบายและคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า	4.57	0.73	มากที่สุด
2	การเข้าใกล้ หรือสัมผัสกับสัตว์จรจัด หรือสัตว์ที่ไม่ทราบประวัติ	3.41	1.24	ปานกลาง
3	การพยายามแยกสัตว์ออกจากกันเมื่อเห็นสัตว์กำลังกัดกันด้วยมือเปล่า	3.67	1.28	มาก
4	การนำสุนัขและแมวไปทำหมันหรือฉีดวัคซีนอย่างต่อเนืองตามเวลานัดหมาย	3.97	1.17	มาก
5	การนำสุนัขและแมวไปรับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า	4.43	0.94	มาก
6	การอ่านข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าจากสื่อออนไลน์ เช่น อินเทอร์เน็ต Facebook Line TikTok และช่องทางอื่น ๆ	4.27	0.88	มาก
7	การพบเห็นสุนัขหรือแมวที่สงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ท่านแจ้งให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและผู้เกี่ยวข้องทราบทันที	4.33	0.93	มาก
8	การล้างมือหลังสัมผัสสัตว์เลี้ยง	4.63	0.66	มากที่สุด
9	การหยิบภาชนะใส่อาหารของสัตว์ขณะที่สัตว์กำลังกินอาหาร	4.24	1.40	มาก

ลำดับ	พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า	M	SD	แปลผล
10	การนำสัตว์เลี้ยงไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ครั้งแรกเมื่ออายุครบ 2 เดือน	4.18	1.04	มาก
11	การปล่อยให้เด็กและผู้สูงอายุให้เล่นกับสุนัขหรือแมวตามลำพัง	4.44	0.69	มาก
12	การแจ้งข้อมูลข่าวสารการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้กับคนในชุมชน	4.35	0.86	มาก
13	การส่งต่อข้อมูลสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในชุมชนของท่านให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	4.27	0.95	มาก
14	การอำนวยความสะดวกและประสานงานกับคนในชุมชน เมื่อมีหน่วยงานปศุสัตว์มาทำหมัน/ ฉีดวัคซีนพิษสุนัขบ้าในชุมชน	4.43	0.88	มาก
15	การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ตามหลักคาถา 5 ย. (1. อย่าแหย่ 2. อย่าเหยียบ 3. อย่าแยก 4. อย่าหยิบ และ 5. อย่ายุ่ง)	4.46	0.85	มาก
ภาพรวม		4.12	0.51	มาก

จากตาราง 2 พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อสม. ในจังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.12$, $SD = 0.51$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ล้างมือหลังสัมผัสสัตว์เลี้ยง ($M = 4.63$, $SD = 0.66$) รองลงมาคือ การปฏิบัติตามนโยบายและคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ($M = 4.57$, $SD = 0.73$) การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ตามหลักคาถา 5 ย. (1. อย่าแหย่ 2. อย่าเหยียบ 3. อย่าแยก 4. อย่าหยิบ และ 5. อย่ายุ่ง) ($M = 4.46$, $SD = 0.85$) ท่านปล่อยให้เด็กและผู้สูงอายุให้เล่นกับสุนัขหรือแมวตามลำพัง ($M = 4.44$, $SD = 0.69$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การเข้าใกล้หรือสัมผัสกับสัตว์จรจัด หรือสัตว์ที่ไม่ทราบประวัติ ($M = 3.41$, $SD = 1.24$)

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อสม. ในจังหวัดสุรินทร์

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อสม. ในจังหวัดสุรินทร์

ปัจจัยทำนาย	B	SE	Beta	t	p-value
ค่าคงที่	1.354	.251			
ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า	.426	.051	.374	8.375	<.001
ทัศนคติต่อการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า	.071	.016	.201	4.501	<.001
$R = .456$, $R^2 = .208$, $adj.R^2 = .204$, $df = 413$, $F = 53.955$, $SE_{est} = .53728$, $p - value < .001$					

จากตาราง 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อสม. ในจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ($Beta = .374$) และทัศนคติต่อการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ($Beta = .201$) โดยตัวแปรทั้ง 2 สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 20.4 ($adj.R^2 = .204$, $p - value < .001$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยสามารถเขียนเป็นสมการทำนายได้ดังนี้

คะแนนดิบ

ความสำเร็จในการดำเนินงานโรงพยาบาลสนาม = $1.354 + .426(\text{ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า}) + .071$ (ทัศนคติ

ต่อการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า)

คะแนนมาตรฐาน

พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า = $.374(\text{ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า}) + .201(\text{ทัศนคติต่อการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า})$

การอภิปรายผล

1. พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อสม. ในจังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.12$, $SD = 0.51$) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Konkeaw, Ruenthong, & Ataboon (2020) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในเขตอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 77.4) และยังสอดคล้องใกล้เคียงกับการศึกษาของ Phoommee & Saengngoen (2022) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสัตว์เลี้ยง ตำบลพุทธรบาท อำเภอนนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 61.26 และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Werajong, Deepreecha, Saengdidtha & Sirimalaisuan (2022) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติ ในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของผู้บังคับบัญชาทหาร ในกองพันสุนัขทหาร แห่งหนึ่ง พบว่า พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 59.96 ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในจังหวัดสุรินทร์อยู่ในระดับมากนั้น ซึ่งเกิดจากการรับรู้สถานการณ์การแพร่ระบาดในจังหวัดสุรินทร์ โดยมีผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า 5 ปี ย้อนหลัง (ปี พ.ศ. 2563 – 2567) พบว่า ปี พ.ศ. 2564 มีจำนวน 2 ราย และปี พ.ศ. 2566 มีจำนวน 2 ราย ซึ่งแสดงถึงความรุนแรงของโรคพิษสุนัขบ้าที่ระบาดในชุมชน ซึ่งมาตรการของสำนักสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ ได้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา ได้แก่ 1) จังหวัดสุรินทร์มีการรณรงค์ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้ครอบคลุมประชากรสัตว์เลี้ยง 2) การประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า โดยเน้นย้ำว่าโรคนี้เป็นแล้วรักษาไม่หาย แต่สามารถป้องกันได้โดยการฉีดวัคซีน 3) การควบคุมโรคในพื้นที่ที่มีการระบาด ซึ่งหากพบการระบาดในพื้นที่ จะมีการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อควบคุมโรคและค้นหาผู้สัมผัสเพื่อรับวัคซีน 4) การเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์ การติดตามสถานการณ์โรคในสัตว์อย่างใกล้ชิด รวมถึงการเฝ้าระวังจากระบบสารสนเทศเพื่อการเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ 5) การสร้างเครือข่ายและการบูรณาการ ซึ่งมีการสร้างเครือข่ายและบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สาธารณสุข ปศุสัตว์ ท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 6) การออกข้อบัญญัติและการควบคุมสัตว์ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติในการเลี้ยงสัตว์และควบคุมการแพร่ระบาด และ 7) การเตรียมความพร้อม มีการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น การซ้อมแผนป้องกันและควบคุมโรค และการรับรู้ความรุนแรงของโรค ซึ่งการวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งถือว่าเป็นทีมบุคลากรทางการแพทย์และมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ จึงทำให้มีพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อสม. ในจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ($Beta = .374$) และทัศนคติต่อการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ($Beta = .201$) โดยตัวแปรทั้ง 2 สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 20.4 ($adjR^2 = .204$, $p\text{-value} < .001$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งสอดคล้องใกล้เคียงกับการศึกษาของ Thantawiwattananon (2022) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนที่มารับบริการทางสัตวแพทย์ที่กลุ่มควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า สำนักงานสัตวแพทย์สาธารณสุข สำนักงานนาย กรุงเทพมหานคร พบว่า ความรู้และทัศนคติที่ดีมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนอย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องกับการศึกษาของ Galnade, Prasertchai & Chankong (2019) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมารับบริการวัคซีนพิษสุนัขบ้าหลังสัมผัสโรค อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งพบว่าความรู้เกี่ยวกับโรคและวัคซีนพิษสุนัขบ้าและทัศนคติมีความสัมพันธ์กับการมารับวัคซีนครบตามกำหนดนัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อแยกเป็นรายปัจจัยสามารถอธิบายได้ว่า

ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Chuenta & Manwong (2024) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในพื้นที่ อำเภอสัชรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

(p -value < .05) ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพด้านการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคพิษสุนัขบ้า ทักษะการสื่อสารในการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ทักษะการตัดสินใจในการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ทักษะการจัดการตนเองให้ปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า การรู้เท่าทันสื่อในการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า และยังสอดคล้องกับของ Kiratitanaolan, Chaisowwong, Thongkorn & Kreausukon (2021) ที่ศึกษาเกี่ยวกับกฎแห่งความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติที่ดีในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในชุมชนปลอดโรคในประเทศไทย ซึ่งพบว่า ความรู้มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ความรู้นั้นเกิดจากการสั่งสมมาจากการศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้ และประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติ และทักษะ ความเข้าใจ หรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติ ความรู้ยังเกิดจากการถ่ายทอดจากบุคคลอื่น การวิจัย การประดิษฐ์คิดค้น และการใช้ความรู้ที่มีอยู่ในแหล่งความรู้ภายนอก (Suwapanit, 2017) ซึ่งความรู้ทางสุขภาพหรือความรู้ด้านสุขภาพเป็นทักษะต่าง ๆ ทางการรับรู้และทางสังคม ซึ่งเป็นตัวกำหนดแรงจูงใจและความสามารถของปัจเจกบุคคลในการที่จะเข้าถึง เข้าใจและใช้ข้อมูลในวิธีการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและบำรุงรักษาสุขภาพของตนเองให้ดียิ่งขึ้น (Jan-Eaim, Meemon, & Kitcharoen, 2022) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาของ Sangrat, Tongkit, & Yaebkai (2025) ที่ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ภายใต้แนวคิด สบข.โมเดล ที่มีการพัฒนาในด้านองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าเป็นสิ่งสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนให้มีประสิทธิภาพในการป้องกันโรค ช่วยลดความเสี่ยงของการติดเชื้อและลดอัตราการเสียชีวิตจากโรคพิษสุนัขบ้า

ปัจจัยด้านทัศนคติต่อการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Atuheire, Okwee-Acai, Taremwa, Terence, Ssali, Mwiine et al. (2024) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ทศนคติ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการแพร่ระบาดและการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในชุมชนชนบทใกล้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในประเทศยูกันดา พบว่าทัศนคติต่อการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าทัศนคติ คือ ความคิด ความรู้สึก หรือความเชื่อ และแนวโน้มที่จะแสดงออกมาซึ่งพฤติกรรมของบุคคลนั้น เป็นปฏิกิริยาการตอบโต้ โดยการประมาณค่าว่าชอบหรือไม่ชอบ และยังเป็นตัวตัดสินการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ ที่จะส่งผลกระทบในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อบุคคลอื่น ๆ สิ่งของและสถานการณ์ต่าง ๆ ในสภาวะแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ (Sukonthawirote, 2017) ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านความรู้และปัจจัยด้านทัศนคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมตามทฤษฎี KAP (Knowledge, Attitude, Practice) (Schwartz, 1975) เป็นทฤษฎีที่เน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรม โดยเชื่อว่าความรู้เป็นพื้นฐานในการสร้างทัศนคติที่ดี และทัศนคติเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Verma, Kumar, Srivastava, Kumar, Singh & Sharma (2025) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินความรู้ทัศนคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับสัตว์กัดโรคพิษสุนัขบ้าและการป้องกันในชุมชนชนบทของประเทศตะวันตก การศึกษาแบบตัดขวาง และยังมีการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสามจังหวัดของอินโดนีเซีย ที่พบว่าความรู้และทัศนคติมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า (Rehman, Rantam, Rehman, Effendi, & Shehzad, 2021) และมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยกำหนดความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าในหมู่เจ้าของสุนัขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของคาบสมุทรมลายู การวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัว หรือสรุปได้ว่า ความรู้ ทศนคติ พฤติกรรม มีผลต่อเนื่องกัน เช่น ทัศนคติมีผลต่อพฤติกรรมและพฤติกรรมมีผลมาจากทัศนคติ ซึ่งทั้งหมดจะมีพื้นฐานมาจากความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมหรือหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างเป็น อสม. ต้องมีความรับผิดชอบและหน้าที่ในการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนเพื่อป้องกันการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าและลดอัตราการเสียชีวิตต่อไป

การนำผลวิจัยไปใช้

1. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลควรให้การสนับสนุนในการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในกิจกรรมโครงการต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรมให้ความรู้ การสร้างกลุ่มสังคมออนไลน์เพื่อสื่อสารด้านความรู้ การป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า รวมถึงการสื่อสารข้อมูลสถานการณ์การแพร่ระบาดในชุมชน
2. ควรมีการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และการสร้างความตระหนักถึงความรุนแรงของโรค ประโยชน์ของการปฏิบัติและอุปสรรคของการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เช่น การศึกษาปัจจัยตามทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) หรือทฤษฎีความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy Theory) เป็นต้น
2. ควรศึกษาพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ในรูปแบบการระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) วิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคพิษสุนัขบ้า

References

- Atuheire, C. G. K., Okwee-Acai, J., Taremwa, M., Terence, O., Ssali, S. N., Mwiine, F. N., Kankya, C., Skjerve, E., & Tryland, M. (2024). Descriptive analyses of knowledge, attitudes, and practices regarding rabies transmission and prevention in rural communities near wildlife reserves in Uganda: a One Health cross-sectional study. *Tropical medicine and health*, 52(1), 48. <https://doi.org/10.1186/s41182-024-00615-2>
- Best, J. W. (1977). *Research in Education*. 3rd ed. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Chuenta. C. & Manwong. M. (2024). Factors associated with rabies preventive behaviors among people in Sikhorphum district, Surin province. *Journal of Medicine and Public Health, Ubon Ratchathani University*, 7(3), 197–208. (in Thai)
- Department of Disease Control, Ministry of Public Health. (2022). *Summary of The Survey Results on Health Literacy in Disease Prevention and Control, Rabies in The Prototype Area, Rabies Free Zone, Disease Prevention and Control Office 9, Nakhon Ratchasima, year 2021*. Retrieved January 5, 2025. from <http://odpc9.ddc.moph.go.th/DPC5/2564-Rabies.pdf>. (in Thai)
- Department of Disease Control, Ministry of Public Health. (2025). *Doctors Warn Against Dissecting Animals That Die Abnormally, As Pets May Become Infected with Rabies, Stressing That This Disease Can Occur in Every Season*. Retrieved January 5, 2025. from https://ddc.moph.go.th/odpc7/news.php?news=49522&deptcode=odpc7&news_views=607. (in Thai)
- Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. (2022). *VHW Manual “Smart :VHW and VHW Family Doctor” Fiscal Year 2022*. Retrieved January 5, 2025. from https://hss.moph.go.th/HssDepartment/file_reference/202204251434510886.pdf. (in Thai)
- Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. (2023). *Announcement of the Committee for The Promotion and Support of Public Health Volunteers in The Central*

- Village Announced in The Government Gazette on The Criteria for The Practice of Public Health Volunteers in The Village (VHV) and Reporting of Performance Results According to The form (VHV 1) B.E...* Retrieved January 5, 2025 from https://osm.hss.moph.go.th/news_detail/2024-02-21-92919. (in Thai)
- Galnade, S., Prasertchai, A., & Chankong, W. (2019). Factors relating vaccine acceptance among post rabies exposure clients in Kantharom district, Si Sa Ket province. *Journal of Science and Technology, Ubon Ratchathani University*, 21(2), 34–47. (in Thai)
- Hair, F. J., Black, C. W., Babin, J. B., & Anderson, E. R. (2019). *Multivariate Data Analysis* 7th ed. New Jersey: Pearson Education.
- Jan-Eaim, N., Meemon, N., & Kitcharoen, P. (2022). Determinants of rabies-related health literacy and behaviors among students in secondary schools in rabies-endemic area. *Journal of Health Science of Thailand*, 31(3), 426–436. (in Thai)
- Kiratitanaolan, K., Chaisowwong, W., Thongkorn, K., & Kreausukon, K. (2021). Keys to good knowledge, attitude and practice for rabies prevention in disease-free communities in Thailand. *Veterinary Integrative Sciences*, 19(3), 407 - 422.
- Konkeaw, K., Ruenthong, W., & Ataboon, O. (2020). Factors predicting rabies preventive behavior in Bang Rakam district, Phitsanulok province. *Journal of Health Science of Thailand*, 29(4), 601–607. (in Thai)
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Loarujisawat, M. (2022). *Development of Activity Model for Promoting Rabies Prevention Behaviors of Elementary School Students in The Eastern Part of Thailand*. Chonburi: Burapha University. (in Thai)
- Laorujisawat, M., Wattanaburanon, A., Abdullakasim, P., & Maharachpong, N. (2022). Rabies-related knowledge, attitudes, and practices among primary school students in Chonburi province, Thailand. 59, *The Journal of Health Care Organization, Provision, and Financing* doi:10.1177/00469580221087881
- Montarat, A. (2017). *The Relationship between Planned Behavior and Behavior to Prevent Rabies among People in Paknam-Samutprakarn Municipality, Bangmuang Sub-District of Muang District, Samutprakarn Province*. Chonburi: Burapha University. (in Thai)
- Phoommee, P., & Saengngoen, S. (2022). Factors affecting rabies prevention behavior of pet owners, Puttabath subdistrict, Chondean district, Petchabun province. *Disease Control Journal*, 48(2), 278–292. (in Thai)
- Prihartini, Y., Syamruth, Y. K., & Hinga, I. A. T. (2023). Factors related to rabies prevention measures in Nangapanda community health center, Ende, East Nusa Tenggara. *Journal of Health Promotion and Behavior*, 8(2), 78–84.
- Primary Health Care Division. (2025). *Report Provincial Ombudsman, Surin Year 2024*. Retrieved January 5, 2025. From <https://www.thaiphc.net/phc/phcadmin/administrator/Report/osm/district.php?id=32> (in Thai)

- Rehman, S., Rantam, F. A., Rehman, A., Effendi, M.H. & Shehzad, A. (2021). Knowledge, attitudes, and practices toward rabies in three provinces of Indonesia. *Vet World*, 14(9), 2518-2526.
- Sangrat.T., Tongkit. N. & Yaebkai. Y. (2025). Effectiveness of the Training Program on Rabies' Knowledge among Village Health Volunteers under the PBRI Model Concept. *Thai Journal of Public Health and Health Sciences*, 8(1): 22-34. (in Thai)
- Schwartz, S. (1975). The justice of need and the activation of humanitarian norms. *Journal of Social Issues*, 31(3), 111-136.
- Sukonthawirote, O. (2017). *The Attitude of Gen Y People Towards The Intention to Use Hostel rooms. in the Bangkok area*. (Independent Study). Master of Business Administration, Graduate School, Bangkok University.
- Surin Provincial Health Office. (2025). *Infographic Rabies*. Retrieved January 12, 2025 from <https://surin.moph.go.th/cd/infographic>.(in Thai)
- Suwapanit, U. (2017). *Goals of Knowledge Management*. Retrieved January 5, 2025. from <https://erp.mju.ac.th/acticleDetail.aspx?qid=669> (in Thai)
- Thantawiwattananon, N. (2022). Knowledge, attitudes, and practices about rabies prevention and control among people receiving veterinary services at the rabies control section, office of veterinary public health, health department, Bangkok metropolitan administration. *Journal of Health Science*, 31(4), 609-622. (in Thai)
- The Office of Disease Prevention and Control, 7 Khonkaen, Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. (2021). *Health Knowledge Assessment Questionnaire on Rabies Among People in Muang Phon Subdistrict, Phon District, Khon Kaen Province*. Retrieved January 11, 2025 from https://ddc.moph.go.th/odpc7/journal_detail.php?publish=11072. (in Thai)
- Verma, A., Kumar, S., Srivastava, D. K., Kumar, A., Singh, S. & Sharma, A. Assessment of knowledge, attitude and practice on animal bite, rabies, and its prevention in the rural community in western Uttar Pradesh: A cross-sectional study. *Indian Journal of Community Health*, 37(2), 276-281.
- Werajong, O., Deepreecha, K., Saengdidtha, B. & Sirimalaisuwan, A. (2022). Knowledge, attitude, and practice regarding rabies prevention in a military working dog battalion. *The Journal of Prapokklao Hospital Clinical Medical Education Center*, 31(2), 170-177. (in Thai)
- Yurachai, O., Karaseranee, O., & Songkeaw, R. (2022). *Manual for Creating and Evaluating Rabies-Free Areas*. Bangkok: Aksorn Graphic and Design. (in Thai)